

EEN MUUR VOL HERINNERINGEN

Eerder verschenen van Anthony Doerr bij The House of Books:

Bevroren dromen
Als je het licht niet kunt zien

Anthony Doerr

Een muur vol herinneringen

en andere verhalen

the house of books

Oorspronkelijke titel: *Memory Wall*

Oorspronkelijk uitgegeven door: Scribner, New York 2011

© Anthony Doerr, 2010, 2011

© Vertaling uit het Engels: Karin Pijl, 2017

© Nederlandse uitgave: The House of Books, Amsterdam 2017

Omslagontwerp: Will Immink Design, Maastricht

© Omslagfoto: iStock

Foto auteur: © Isabelle Selby

Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 443 5146 0

ISBN 978 90 443 5147 7 (e-book)

NUR 304

www.thehouseofbooks.com

www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

The House of Books is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor Shauna

Je moet je geheugen verliezen, al is het maar bij stukken en beetjes, om te beseffen dat ons leven uit geheugen bestaat. Leven zonder geheugen is geen leven, net zoals een intelligentie geen echte intelligentie is wanneer zij geen mogelijkheid heeft zich te uiten. Ons geheugen is onze samenhang, ons verstand, ons gevoel, zelfs onze actie. Zonder geheugen zijn we niets.

Luis Buñuel, *Mijn laatste snik*

Een muur vol herinneringen

LANGE MAN IN DE TUIN

De vierenzeventigjarige Alma Konachek woont in Vredehoek, een voorstad boven Kaapstad; een plek die gekenmerkt wordt door warme regens, ateliers met grote ramen en stille, roofzuchtige auto's. Achter haar tuin rijst de Tafelberg op, reusachtig, groen en glooiend; achter haar keukenbalkon knipperen en vloeien duizenden stadslichtjes als kaarslicht achter mistlakens.

Op een avond in november, om drie uur 's nachts, wordt Alma wakker. De hordeur bij haar voordeur rammelt, en iemand gaat haar huis binnen. Haar armen schokken; ze morst water uit een glas op haar nachtkastje. Een vloerplank in de woonkamer kraakt. Ze hoort iets wat op ademhaling lijkt. Water drupt op de vloer.

Alma fluistert: 'Hallo?'

Er glijdt een schaduw door de gang. Ze hoort een schoen op de trap schrapen, daarna niets. Nachtelijke lucht blaast de kamer in – hij ruikt naar frangipaniparfum en houtskool. Alma drukt een vuist tegen haar borst.

Achter de balkonramen drijven door de maan verlichte wolken over de stad. Gemorst water kruipt naar haar slaapkamerdeur.

'Wie is daar? Is daar iemand?'

De staartklok in de woonkamer slaat de seconden. Alma's hartslag bonkt in haar oren. Haar slaapkamer lijkt heel langzaam te draaien.

'Harold?' Alma herinnert zich dat Harold dood is, maar ze kan er niets aan doen. 'Harold?'

Nog een voetstap op de tweede verdieping, nog een vloerplank die protesteert. Er gaat ongeveer een minuut voorbij. Misschien hoort ze iemand de trap aflopen. Het kost haar nog een volle minuut om de moed te verzamelen om naar de woonkamer te schuifelen.

Haar voordeur staat wagenwijd open. Het verkeerslicht boven aan de straat flitst oranje, oranje, oranje. De bladeren zijn verstomd, de huizen donker. Ze trekt de hordeur naar zich toe, slaat de deur dicht, schuift de grendel erop en tuurt uit het raam. Binnen twintig seconden is ze bij het tafeltje in de gang en rommelt ze met een pen.

Een man, schrijft ze. Lange man in de tuin.

EEN MUUR VOL HERINNERINGEN

Alma staat op blote voeten en zwaait met een zaklamp door de slaapkamer boven. De klok in de woonkamer tikt, alsof hij de nacht opwindt. Even geleden was Alma iets heel belangrijks aan het doen. Dat weet ze zeker. Het was een zaak van leven of dood. Maar nu kan ze het zich niet meer herinneren.

Het enige raam staat op een kier. Het logeerbed is keurig opge maakt, de beddensprei gladgestreken. Op het nachtkastje staat een apparaat zo groot als een magnetron. *Eigendom van het Geheugenonderzoekscentrum in Kaapstad*, staat erop. Er zitten drie gedraaide snoeren aan, die zijn verbonden met iets wat op een fietshelm lijkt.

De muur voor Alma hangt vol velletjes papier. Schema's, plattegronden, afgescheurde velletjes met schrijfsels. Tussen de papiertjes in glimmen honderden plastic cartridges, zo groot als luciferdoosjes. Op elke cartridge staat een nummer met vier cijfers gegraveerd, en ze zijn via een gaatje bovenin aan de muur gespijkerd.

De straal van Alma's zaklamp blijft rusten op een kleurenfoto van een man die de zee uit loopt. Ze raakt de rand even aan. De broek van de man is tot aan de knieën opgerold; zijn gezicht vertoont deels een grimas, deels een grijns. Koud water. Op de foto staat in haar

handschrift de naam *Harold*. Deze man kent ze. Wanneer ze haar ogen sluit, ziet ze zijn roze tandvlees voor zich, de plooiën in zijn hals, zijn handen met grote knokkels. Hij was haar man.

Om de foto heen breiden de papiertjes en plastic cartridges zich uit in samengepakte, elkaar overlappende lagen, vastgezet met punaises, kauwgom en spijkers. Ze ziet to-dolijstjes, notities, tekeningen van prehistorische beesten of monsters. Ze leest: *Pheko kun je vertrouwen*. En *Polly's Coca-Cola meenemen*. Op een flyer staat: *Makelaardij Porter*. Er zitten vreemdere teksten tussen: *dinocephalia, laat-permisch, begraafplaats voor grote gewervelde dieren*. Sommige velletjes zijn leeg; op andere staat een wirwar van doorgekraste en uitgewiste teksten. Op een halve, uit een brochure gescheurde pagina is één frase slordig en meermaals onderstreept: *Herinneringen bevinden zich niet in de cellen, maar in de ruimte ertussenin*.

Op sommige cartridges staat haar handschrift ook, in blokletters onder de getallen. *Museum. Begrafenis. Feest bij Hattie*.

Alma knippert met haar ogen. Ze kan zich niet herinneren dat ze op kleine cartridges heeft geschreven of dat ze pagina's uit boeken heeft gescheurd en dingen aan de muur heeft gespijkerd.

Ze zit in haar nachtjapon op de grond, haar benen languit voor zich. Er komt een briesje door het raam naar binnen, en de velletjes papier komen tot leven. Ze dansen en trekken aan hun punaises. Losse vellen dwarrelen over het tapijt. De cartridges rammelen licht.

Ongeveer op het midden van de muur valt haar zaklamp weer op de foto van een man die de zee uit loopt. Deels grimas, deels grijns. Dat is Harold, denkt ze. Hij was mijn man. Hij is overleden. Jaren terug. Natuurlijk.

Achter het raam, achter de kruinen van de palmbomen, achter de stadslichtjes, is de oceaan gehuld in maanlicht, dan schaduw. Maanlicht, dan schaduw. Een helikopter klappert voorbij. De palmen wapperen.

Alma kijkt naar beneden. Ze heeft een velletje papier in haar hand. *Een man, staat erop. Lange man in de tuin*.

Pheko zit achter het stuur van de Mercedes. Torenflats reflecteren de ochtendzon. Sedans gonzen voor verkeerslichten. Zes verschillende malen kijkt Alma met samengeknepen ogen naar de borden die langs flitsen en vraagt hem waar ze naartoe gaan.

‘We gaan naar de dokter, mevrouw Alma.’

De dokter? Alma wrijft onzeker in haar ogen. Ze probeert haar longen te vullen. Ze frunnikt aan haar pruik. De autobanden gieren terwijl de Mercedes de hellingen van een parkeergarage op rijdt.

De trap van dr. Amnesty is van roestvrij staal en wordt omzoomd door varens. Daar is de kogelbestendige deur met het straatadres in de hoek. Het komt Alma bekend voor, zoals een huis uit haar jeugd haar bekend zou voorkomen. Alsof ze in de tussentijd twee keer zo groot is geworden.

De zoemer geeft aan dat ze de wachtkamer in mogen lopen. Pheko tikt met zijn vingertoppen op zijn knie. Vier stoelen verderop zitten twee keurig geklede dames naast een aquarium, de ene een paar decennia jonger dan de andere. Beiden dragen exclusieve parels in beide oren. Alma denkt: Pheko is de enige zwarte in het gebouw. Even weet ze niet meer wat ze hier komt doen. Maar dit leer op de stoel, het blauwe grind in het zoutwateraquarium – het is de geheugenkliniek. Natuurlijk. Dr. Amnesty. In Green Point.

Na een paar minuten wordt Alma naar een gestoffeerde stoel geleid waar gekreukt papier overheen is gelegd. Het komt haar nu allemaal bekend voor: de kartonnen zak met rubberhandschoenen, het plastic bordje voor haar oorbellen, twee elektroden onder haar blouse. Ze tillen haar pruik van haar hoofd en wrijven een koude gel op haar schedel. Op het televisiescherm verschijnen zandduinen, dan paardenbloemen, dan bamboe.

Amnesty. Een belachelijke achternaam. Wat betekent het? Gratie? Respijt? Maar bestendiger dan respijt, toch? Amnestie is voor wandaden. Voor iemand die iets verkeerd heeft gedaan. Ze zal Pheko

vragen het woord bij thuiskomst op te zoeken. Of misschien denkt ze er zelf wel aan.

De verpleegkundige praat.

‘En de externe geheugenstimulator werkt goed? Ervaart u verbeteringen?’

‘Verbeteringen?’ Ze denkt van wel. Er lijken wel dingen te verbeteren. ‘Alles is scherper,’ zegt Alma. Ze gelooft dat ze dit soort dingen hoort te zeggen. Nieuwe paden worden gebaad. Ze herinnert zich hoe ze zich dingen moet herinneren. Dit is wat ze willen horen.

De verpleegkundige mompelt. Voeten fluisteren over de vloer. Onzichtbare apparatuur broemt. Alma voelt zonder pijn dat de rubberdoppen uit de gaten in haar schedel worden gedraaid en er vier schroeven voor in de plaats worden gezet. Ze heeft een briefje in haar hand: *Pheko zit in de wachtkamer. Pheko brengt mevrouw Alma na haar sessie naar huis.* Natuurlijk.

Een deur met een klein, rond raampje erin gaat open. Een bleke man in groene operatiekleding loopt gehaast langs. Hij ruikt naar kauwgom. Alma denkt: er zijn hier nog meer gestoffeerde stoelen, nog meer kamers zoals deze, met andere apparatuur, die het deksel van andere verwarde breinen wrikt. Die binnen in hen zoekt naar herinneringen, en die herinneringen op kleine vierkante cartridges print. Een poging om de vergetelheid af te houden.

Haar hoofd wordt vastgezet. Aluminium rolgordijnen kletteren tegen het raam. In de stiltes tussen de ademhalingen in hoort ze verkeer voorbij suizen.

De helm komt naar beneden.

DRIE JAAR EERDER, KORT

Herinneringen worden in hersencellen niet opgeslagen als veranderingen in moleculen, vertelde dr. Amnesty Alma tijdens haar eerste afspraak, drie jaar geleden. Ze had tien maanden op de wachtlijst

gestaan. Dr. Amnesty had vlasblond haar, een bijna doorzichtige huid en onzichtbare wenkbrauwen. Hij sprak Engels alsof elk woord een klein ei was dat hij voorzichtig met zijn tanden moest afleveren.

‘Dat hebben ze heel lang gedacht, maar men had het mis. Het substraat van oude herinneringen bevindt zich niet in de cellen, maar in de ruimte tussen de cellen. Hier in de kliniek richten we ons op die ruimte. We stippen haar aan en zetten haar over naar elektronische modellen. Hiermee hopen we de beschadigde neuronen te leren fatsoenlijke vervangers te maken. Nieuwe wegen te banen. Te her-herinneren. Begrijpt u dat?’

Alma begreep het niet. Niet echt. Maandenlang, sinds Harold's overlijden, was ze al dingen aan het vergeten: vergeten Pheko te betalen, vergeten te ontbijten, vergeten waar de getallen in haar chequeboekje voor stonden. Dan liep ze met de snoeischaar de tuin in en kwam daar een minuut later zonder schaar aan. Ze vond haar föhn in een keukenkast, haar autosleutels in het theeblikje. Ze zocht in haar hoofd naar een woord, maar kon er nooit opkomen: kasserol? Karpel? Kasjmier?

Twee artsen hadden al dementie vastgesteld. Alma gebruikte liever het woord ‘amnesie’. Een snellere, minder wrede uitwissing. Dit was een corrosie, een langzaam lek. Zeven decennia aan verhalen, vijf decennia aan huwelijk, vier decennia aan werken bij Makelaardij Porter, talloze huizen en kopers en verkopers – spatels en saladevorken, romans en recepten, nachtmerries en dagdromen, hallo's en vaarwels. Kon het allemaal echt zijn uitgewist?

‘We kunnen het niet genezen,’ had dr. Amnesty gezegd, ‘maar we kunnen het proces misschien vertragen. We kunnen u misschien een aantal herinneringen teruggeven.’

Hij zette de toppen van zijn wijsvingers tegen zijn neus en vormde een torenspits. Alma voelde dat er nu een officiële mededeling zou volgen.

‘Zonder deze behandelingen zal het heel snel bergafwaarts gaan,’ zei hij. ‘Elke dag wordt het lastiger voor u om in deze wereld te verkeren.’

Water in een vaas dat de stengels van rozen wegnauwt. Roest dat de tuimelaars in een slot aantast. Suiker dat het tandbeen van tanden wegvreet, een rivier die zijn oevers afslijpt. Alma kon wel duizend metaforen bedenken, die allemaal ontoereikend waren.

Ze was weduwe. Geen kinderen, geen huisdieren. Ze had haar Mercedes, anderhalf miljoen rand aan spaargeld, Harolds pensioen en het huis in Vredehoek. Dr. Amnesty's methode bood enige hoop. Ze meldde zich aan.

De operatie was één waas. Toen ze wakker werd, had ze hoofdpijn en geen haar meer. Met haar vingers voelde ze aan de vier rubberdoppen, die in haar schedel waren gedraaid.

Een week later reed Pheko haar terug naar de kliniek. Een van dr. Amnesty's verpleegkundigen begeleidde haar naar een leren stoel, die wel iets weg had van een tandartsstoel. Van de helm voelde ze niet meer dan een trilling boven op haar schedel. Ze zouden herinneringen terughalen, zeiden ze; ze konden niet voorspellen of het goede of slechte herinneringen zouden zijn. Het was pijnloos. Alma had het gevoel alsof spinnen webben door haar hoofd sponnen.

Twee uur later stuurde dr. Amnesty haar van die eerste sessie naar huis met een externe geheugenstimulator en negen cartridges in een kartonnen doos. Elke cartridge was van hetzelfde beige polymeer en er stond een viercijferig nummer in gebrand. Twee dagen lang keek ze alleen maar naar de externe speler. Uiteindelijk, toen Pheko op een winderige middag boodschappen ging doen, nam ze hem mee naar de slaapkamer boven.

Ze stak hem in het stopcontact en stopte er een willekeurige cartridge in. Er ging een lage rilling door haar nekwerfels, en toen viel de kamer in lagen weg. De muren losten op. Door spleten in het plafond rimpelde de lucht als een vlag. Toen verdween Alma's zicht, alsof de constructie van haar huis door een afvoerpijp naar beneden was getrokken en een eerdere wereld tevoorschijn kwam.

Ze was in een museum: hoog plafond, slechte verlichting, een geur van oude tijdschriften. Het Zuid-Afrikaans Museum. Harold

stond naast haar. Hij leunde opgewonden over een glazen vitrine. Zijn ogen glommen – kijk nou! Zo jong! Zijn kaki broek was te kort, en zijn zwarte sokken waren boven zijn schoenen zichtbaar. Hoelang kende ze hem hier? Zes maanden misschien?

Ze had de verkeerde schoenen aan: strak, te stug. Het weer was die dag perfect geweest, en Alma had liever in de Kompanjiestuin onder de bomen gezeten met deze lange, nieuwe vriend. Maar Harold wilde naar het museum, en zij wilde bij hem zijn. Weldra stonden ze in een ruimte met fossielen, een tiental skeletten op verhogingen, sommige zo groot als neushoorns, andere met meterslange slagstanden, en allemaal met een reusachtige schedel zonder ogen.

‘Honderdtachtig miljoen jaar ouder dan de dinosauriërs, hè?’ fluisterde Harold.

Even verderop kauwden schoolmeisjes op kauwgom. Alma keek naar de langste van hen, die langzaam in een porseleinen drinkfontein spuugde, en het spuug vervolgens weer in haar mond zoog. Op een bordje boven de fontein stond: ALLEEN VOOR BLANKEN, in een zorgvuldig schoonschrift geschreven. Alma had het gevoel alsof haar voeten in bankschroeven werden samengeperst.

‘Nog één minuutje,’ zei Harold.

De eenenzeventigjarige Alma bekeek alles via de vierentwintigjarige Alma. Ze wás de vierentwintigjarige Alma! Haar handpalmen waren vochtig, en haar voeten deden zeer, en ze was op een date met een levende Harold! Een jonge, magere Harold! Hij sprak lyrisch over de skeletten; ze leken op dieren gemengd met dieren, zei hij. Reptielenkoppen op hondenlijven. Adelaarskoppen op nijlpaardlijven. ‘Ik kan hier eeuwig naar kijken,’ vertelde jonge Harold jonge Alma met een jongensachtige schittering op zijn gezicht. Tweehonderdvijftig miljoen jaar geleden, zei hij, stierven deze beesten in de modder. Hun botten werden langzaam tot steen geperst. Nu had iemand ze uitgehakt; nu waren ze weer samengebracht in het licht.

‘Dit waren ook ónze voorouders,’ fluisterde Harold. Alma kon er nauwelijks naar kijken: ze hadden geen ogen, geen vel en zagen

er moordzuchtig uit; ze leken ontworpen om elkaar uit elkaar te rijten. Ze wilde deze lange jongen meenemen naar de tuinen, naast hem op een bankje zitten en haar schoenen uitdoen. Maar Harold trok haar mee. ‘Dit zijn de Gorgonopsia. Een gorgon. Zo groot als een tijger. Twee-, driehonderd kilo. Uit het Permtijdperk. Dit is het tweede complete skelet dat ooit is gevonden. Niet zo ver van waar ik ben opgegroeid, weet je.’ Hij kneep in Alma’s hand.

Alma voelde zich duizelig. Het monster had korte, krachtige poten, oogholten zo groot als vuisten en een mond vol slagstanden. ‘Schijnen in kuddes te hebben gejaagd,’ fluisterde Harold. ‘Stel je voor dat je zes van die rakkers in de bosjes tegen het lijf loopt!’ In de herinnering huiverde de vierentwintigjarige Alma.

‘We denken dat we hier hóren,’ ging hij verder, ‘maar het is allemaal puur toeval, of niet?’ Hij draaide zich naar haar om, om het uit te leggen, en terwijl hij dat deed, snelden schaduwen als inkt vanaf de zijkanten toe. Ze verspreidden zich over het hele tafereel, bezoedelden het gewelfde plafond, het schoolmeisje dat in de fontein had gespuugd, en uiteindelijk jonge Harold zelf in zijn te kleine kaki broek. De externe speler jammerde; de cartridge werd uitgeworpen; de herinnering verschrompelde.

Alma knipperde met haar ogen. Haar handen zaten om de plank aan het voeteneinde van haar logeerbed geklemd. Ze was buiten adem, vijf kilometer en vijf decennia verder. Ze schroefde het hoofddeksel los. Achter het raam zong een lijster *chee-chweeeoo*. Pijn trok door de wortels van Alma’s kiezen. ‘Mijn god,’ zei ze.

DE ACCOUNTANT

Dat was drie jaar geleden. Nu zijn er wel een stuk of zes artsen in Kaapstad die herinneringen van rijke mensen oogsten en op cartridges zetten. Af en toe worden de cartridges op straat verhandeld. Oudjes in verzorgingshuizen gebruiken geheugenapparaten als

drugs, zo schijnt. Ze steken steeds dezelfde oude cartridges in hun externe apparaat: de huwelijksnacht, een lentemiddag, fietstochtje langs de Kaap. De kleine plastic vierkantjes zijn glad en glimmend van de volharding van oude vingers.

Pheko rijdt Alma van de kliniek naar huis met vijftien nieuwe cartridges in een kartonnen doos. Ze wil geen middagdutje doen. Ze weigert de driehoekige toast die Pheko op een dienblad naast haar stoel zet. Ze wil alleen maar in de slaapkamer boven zitten, zwijgend en gebogen in haar stoel wegzakken met het hoofddekse van het externe apparaat in de poorten in haar hoofd geschroefd, terwijl er af en toe kwijl uit haar mond lekt; minder in deze wereld leven dan in een synthetisch bereid verleden in bonte kleuren, waar vergeten momenten via kabels naar boven rollen.

Zo ongeveer om het halfuur veegt Pheko haar kin af en steekt een nieuwe cartridge in het apparaat. Hij tikt de code in en ziet haar ogen naar achteren rollen. Aan de muur voor haar hangen wel duizend cartridges; honderden liggen op stapeltjes op het tapijt.

Rond vieren stopt de BMW van de accountant voor het huis. Hij loopt binnen zonder te kloppen en roept langs de trap omhoog: 'Pheko.' Wanneer Pheko naar beneden komt, heeft de accountant zijn koffer al op de keukentafel opengeklapt. Hij schrijft iets in een dossiermap. Hij draagt instapschoenen zonder sokken en een groenblauwe sweater, die er heel zacht uitziet. Zijn pen is van zilver. Hij groet Pheko zonder op te kijken.

Pheko groet hem terug, zet koffie en stapt met zijn handen achter zijn rug bij het aanrecht vandaan. Hij probeert zijn hoofd niet te buigen, in een vertoon van hielentikkerij. De pen van de accountant ruist over het papier. Achter het raam drijven lichtpaarse wolken over de Atlantische Oceaan.

Wanneer de koffie klaar is, schenkt Pheko die in een mok en zet hem naast de koffer van de man. Hij blijft staan. De accountant schrijft nog een minuutje door. Zijn adem fluit door zijn neus. Uiteindelijk kijkt hij op en vraagt: 'Is ze boven?'

Pheko knikt.

‘Goed. Luister. Pheko. Ik kreeg vandaag een telefoontje van die... arts.’ Hij kijkt Pheko met een gepijnigde blik aan en tikt met zijn pen op de tafel. Tik. Tik. Tik. ‘Drie jaar. En maar weinig vooruitgang. Volgens de dokter zijn we er te laat bij geweest. We zijn misschien een deel van het verval voor geweest, maar dat is nu voorbij. “De kei is te groot om nog verder af te kunnen remmen,” zei hij.’

Boven is Alma stil. Pheko kijkt naar de punten van zijn schoenen. In zijn hoofd ziet hij een kei tussen de bomen door denderen. Hij ziet zijn vijfjarige zoontje Temba, op de school van juffrouw Amanda, zestien kilometer verderop. Wat doet Temba op dit moment? Misschien is hij aan het eten. Speelt hij voetbal. Met zijn bril op.

‘Mevrouw Konachek heeft vierentwintig uur per dag verzorging nodig,’ zegt de accountant. ‘Er had allang ingegrepen moeten worden. Je moet dit hebben zien aankomen, Pheko.’

Pheko schraapt zijn keel. ‘Ik zorg voor haar. Ik kom hier zeven dagen per week. Van zonsopgang tot zonsondergang. Vaak blijf ik nog langer. Ik kook, maak schoon, doe de boodschappen. Ze is geen last.’

De accountant trekt zijn wenkbrauwen op. ‘Ze is een grote last, Pheko, dat weet je. En je doet prima werk. Prima. Maar onze tijd is op. Je hebt haar vorige maand tijdens het etentje gezien. De dokter zegt dat ze zal vergeten hoe ze moet eten. Ze zal vergeten hoe ze moet glimlachen, hoe ze moet praten, hoe ze naar het toilet moet gaan. Uiteindelijk zal ze waarschijnlijk vergeten hoe ze moet slikken. Een verdomd akelig lot, als je het mij vraagt. Dat verdient niemand.’

De wind die door de palmen in de tuin raast maakt een geluid als regen. Er klinkt gekraak van boven. Pheko kan zijn handen met moeite bewegingloos achter zijn rug houden. Hij denkt: was meneer Konachek hier nog maar. Hij zou in een stoffig canvas overhemd vanuit zijn studeerkamer binnenlopen, zijn veiligheidsbril naar zijn voorhoofd geduwd. Zijn gezicht zou eruitzien alsof het was gekookt. Hij zou zo uit de koffiepot drinken, zijn grote arm om Pheko's schouders slaan en zeggen: ‘Pheko kun je niet ontslaan! Pheko is al vijftien

jaar bij ons! Hij heeft nu een zoontje! Kom op, nou.' Hij is een en al knipoog. Misschien geeft hij de accountant een klap op zijn rug.

Maar de studeerkamer is donker. Harold Konachek is al meer dan vier jaar dood. Mevrouw Alma is boven, aan haar apparaat gekoppeld. De accountant laat zijn pen in een zak glijden en drukt de gespen op zijn koffer dicht.

'Ik zou in het huis kunnen blijven, met mijn zoon,' probeert Pheko. 'We zouden hier kunnen slapen.' Zelfs in zijn eigen oren klinkt de smeekbede zwak en wanhopig.

De accountant staat op en veegt iets onzichtbaars van de mouw van zijn sweater. 'Het huis gaat morgen in de verkoop,' zegt hij. 'Ik lever mevrouw Konachek volgende week bij Suffolk Home af. Je hoeft niets in te pakken terwijl ze hier nog is; daar wordt ze alleen maar angstig van. Je kunt aanblijven tot komende maandag.'

Dan pakt hij zijn koffer en vertrekt. Pheko luistert naar zijn auto die wegrijdt. Alma begint van boven te roepen. De koffiemok van de accountant stoomt onaangeraakt.

SCHATEILAND

Bij zonsondergang pocheert Pheko een kippenborst en schept er groene bonen naast. Buiten verzamelen smaldelen van regenwolken zich boven de Atlantische Oceaan. Alma staart naar haar bord, alsof het om een ingewikkelde puzzel gaat. Pheko zegt: 'Heeft de dokter vanochtend nog een paar goeie gevonden, mevrouw Alma?'

'Een paar goeie?' Ze knippert met haar ogen. De staartklok in de woonkamer tikt. De kamer flikkert met een rijk, zilverachtig licht. Pheko is een paar oogbollen, een geur als zeep.

'Oude,' zegt Alma.

Hij helpt haar in haar nachtjapon en knijpt een reepje tandpasta op haar tandenborstel. Daarna komen haar pillen. Twee witte. Twee goudkleurige. Alma klimt in bed terwijl ze vragen mompelt.

Door de wind meegevoerde regen tikt zachtjes op de ramen. ‘Oké, mevrouw Alma,’ zegt Pheko. Hij trekt het dekbed tot aan haar keel. ‘Ik moet naar huis.’ Zijn hand is op de lamp. Zijn telefoon trilt in zijn zak.

‘Harold,’ zegt Alma. ‘Lees me voor.’

‘Ik ben Pheko, mevrouw Alma.’

Alma schudt haar hoofd. ‘Goddomme.’

‘U hebt uw boek uit elkaar gescheurd, mevrouw Alma.’

‘O ja? Niet waar. Dat heeft iemand anders gedaan.’

Een ademtocht. Een zucht. Op het dressoir staan drie glanzende pruiken op porseleinen hoofden, zonder gezicht. ‘Tien minuten,’ zegt Pheko. Alma gaat achteroverliggen, kaal, glazig, een wegwijnend kind. Pheko gaat in de stoel naast het bed zitten en pakt *Schateiland* van het nachtkastje. Wanneer hij het boek openslaat, vallen er pagina’s uit.

Hij leest de eerste paragrafen uit zijn hoofd voor. *Ik herinner me hem als de dag van gisteren. Hij sjokte naar de deur van de herberg, zijn zeemanskist in een kruiwagen achter zich aan; een lange, sterke, zware notenbruine man...*

Nog een pagina, en Alma slaapt.

B478A

Pheko stapt in de Golden Arrow-bus naar Khayelitsha, die om twintig over negen vertrekt. Hij is een kleine man met een zwarte broek en een rode kabeltrui. Als hij op de stoel in de bus zit, raken zijn schoenen nauwelijks de grond. Omheinde compounds en muren met bougainvilles en kleine met gekleurde lampjes verlichte bistro’s glijden voorbij. In Hanny Street stopt de bus voor Virgin Active Fitness. Drie binnenzwembaden gloeien met zeegroen licht. De laatste zwemmers ploeteren door de banen, een reusachtige glijbaan stort in een hoek water uit.

De bus stroomt vol met meisjes uit de township: kantoorschoonmakers, serversters, wasvrouwen, vrouwen die in Kaapstad een andere naam hebben dan in de townships, huishoudsters die Sylvia of Alice heten en moeders zullen worden die Malili of Momtolo heten.

Motregen maakt strepen op de ramen. Stemmen mompelen in Xhosa, Sotho, Tswana. De ruimte tussen de straatverlichting wordt langer; weldra kan Pheko in het donker hier en daar alleen nog de naar boven gerichte billboardspotjes zien. *Drink opa. Geef kabeldieven aan. Gebruik een condoom.*

Khayelitsha bestaat uit achtenzeventig vierkante kilometer barakken van aluminium, B2-blokken, jute en autoportieren. Rond de eeuwwisseling woonden hier een half miljoen mensen – nu is het vier keer zo groot. Oorlogsvluchtelingen, watervluchtelingen, hiv-vluchtelingen. Het werkloosheidscijfer ligt rond de zestig procent. Duizend lukraak geplaatste lichttorens steken als bomen zonder takken boven de barakken uit. Langs de kant van de weg dragen vrouwen baby's, plastic tassen, groenten of grote waterkruiken. Mensen hobbelen langs op fietsen. Honden zwerven rond.

Bij Site C stapt Pheko uit en hij haast zich in de regen langs een rij barakken. Windgongen klingelen. Een geit zoekt een weg door modderpoelen. Uitgebluste mannen zitten op bumpers van gestripte taxi's, omgekeerde fruitkramen of onder gescheurde jutekleden. Een paar steegjes verderop steekt iemand vuurwerk af, dat explodeert en boven de daken vervaagt.

B478A is een vaalgroene barak met een zandvloer en een lichtblauwe deur. Drie versleten autobanden houden het dak op zijn plaats. Voor de twee ramen hangen tralies. Temba is binnen. Hij is nog wakker en zit vol energie. Hij fluistert en springt op en neer. Hij draagt een t-shirt dat een paar maten te groot is; zijn brilletje stuitert op zijn neus.

'Paps,' zegt hij. 'Paps, je bent eenentwintig minuten te laat! Paps, Boginkosi heeft vandaag drie katten gevangen. Gaaf, hè? Paps, kun je van plastic tassen paraffine maken?'

Pheko gaat op het bed zitten en wacht tot zijn ogen zich aan het donker hebben aangepast. De muren zijn afgedekt met vervaagde supermarktfolders. Afwasmiddel voor R1.99. Sap, twee halen, één betalen. De was van gisteren hangt aan het plafond. Een roestrood fornuis staat op bakstenen in de hoek. Twee vouwstoelen van metaal en plastic maken de inrichting compleet.

Buiten zeeft de regen door het licht van de kwikdamplampen en klettert langzaam en rustgevend op het dak. Insecten kruipen naar binnen, op zoek naar beschutting; muskieten, duizendpoten en grote, glinsterende vliegen. Mieren schieten twee aan twee over de vloer en verdwijnen in rijen onder het fornuis. Motten fladderen tegen de horren voor de ramen. Pheko hoort de stem van de accountant in zijn oor: *Je moet dit hebben zien aankomen.* Hij ziet zijn zilveren pen glinsteren in het licht van Alma's keuken.

'Heb je gegeten, Temba?'

'Weet ik niet meer.'

'Weet je dat niet meer?'

'Nee, ik heb gegeten! Ik heb gegeten! Juffrouw Amanda had maispap en bonen gemaakt.'

'En heb je vandaag je bril opgehad?'

'Ja.'

'Temba.'

'Echt, paps. Kijk dan!' Hij wijst met twee vingers naar zijn gezicht.

Pheko trekt zijn schoenen uit. 'Oké, lammetje. Ik geloof je. Kies nu een hand.' Hij steekt twee vuisten naar hem uit. Temba staat op blote voeten in zijn te grote shirt; zijn bruine ogen knipperen achter zijn brillenglazen.

Uiteindelijk kiest hij de linker. Pheko schudt zijn hoofd, glimlacht en onthult een lege handpalm.

'Niets.'

'Volgende keer beter,' zegt Pheko. Temba kucht en veegt zijn neus af. Hij lijkt een bekende teleurstelling weg te slikken.

‘Zet nu je bril af en doe zo’n zeepokaanval bij me,’ zegt Pheko. Temba legt zijn bril op het fornuis, springt boven op zijn vader en slaat zijn benen om zijn ribben. Samen rollen ze over het bed. Temba klampt zich vast om zijn vaders nek en rug.

Pheko richt zich op, zet overdreven stappen in de kleine barak, terwijl de jongen hem omklemt. ‘Paps,’ zegt Temba terwijl hij tegen zijn vaders borst praat. ‘Wat zat er in de andere hand? Wat was het deze keer?’

‘Kan ik niet zeggen,’ zegt Pheko. Hij doet alsof hij de jongen van zich af probeert te schudden. ‘De volgende keer moet je de juiste vuist kiezen.’

Pheko stampst door het huis. De jongen blijft zich vastklampen. Zijn voorhoofd voelt als een steen tegen Pheko’s borstbeen. Zijn haar ruikt naar stof, potloodslijpsel en rook. Regen mompelt tegen het dak.

LANGE MAN IN DE TUIN

Maandagavond neemt Roger Tshoni de stille, kleine geheugentapper Luvo mee naar de chique buitenwijk van Vredehoek. Voor de twaalfde keer breekt hij in in het huis van Alma Konachek. Roger heeft wit haar, een witte baard en een neus als een grote bruine kalebas. Zijn tanden zijn oranje. Hij ruikt naar goedkope tabak. Op de rand van zijn strohoed staat drie keer MA HORSE gedrukt.

Elke keer dat Roger het slot op de hordeur openbrak, was Alma wakker geworden. Hij denkt dat het misschien komt door een alarm, maar hij heeft nergens in het huis een alarm gezien. Roger verstopt zich toch allang niet meer. Vanavond let hij er niet eens op of hij niet te veel lawaai maakt. Hij wacht in de deuropening, telt tot vijftien en leidt de jongen dan naar binnen.

Soms dreigt ze de politie te bellen. Soms noemt ze hem Harold. Soms iets ergers: kafir. Of bruintje. Of boy, zoals: aan het werk, boy.

Of: verdomme, boy. Soms staart ze met haar lege ogen dwars door hem heen, alsof hij uit rook bestaat. Als hij haar angst aanjaagt, loopt hij weg, rookt een sigaret in de tuin en breekt via de keukendeur opnieuw in.

Vanavond blijven Roger en Luvo even in de woonkamer staan. Nat van de regen kijken ze over de stad uit via de glazen balkondeuren. Een paar rode lichtjes flikkeren tussen tienduizend geelbruine. Ze veggen hun schoenen af; ze luisteren terwijl Alma tegen zichzelf mompelt in de slaapkamer verderop in de gang. De oceaan achter de waterkant is een onzichtbaar zwart in de regen.

‘Net een uil, deze dame,’ fluistert Roger.

De jongen die Luvo heet zet zijn wollen muts af. Hij krabt tussen de vier poorten die in zijn hoofd zijn geïnstalleerd en loopt de trap op. Roger loopt de keuken in en pakt drie eieren uit de koelkast. Hij legt ze in een pan met water en zet die op het vuur. Al gauw komt Alma de slaapkamer uit geschuifeld, op blote voeten, kaal, niet groter dan een meisje.

Roger strijkt met zijn handen over zijn overhemd. Hij vindt een nog niet aangestoken sigaret in de band van zijn hoed en steekt zijn handen dan weer in zijn zakken. Het zijn vooral zijn handen die ze doodeng vindt. Lange handen. Bruine handen.

‘Jij bent...’ sist Alma.

‘Roger. U noemt me soms Harold.’

Ze haalt een pols langs haar neus. ‘Ik heb een pistool.’

‘Niet waar. U zou me toch niet kunnen neerschieten. Gaat u zitten.’ Alma kijkt hem verbijsterd aan. Maar na een poosje gaat ze toch zitten. Het enige licht komt van de blauwe vlam op haar fornuis. Beneden in de stad rekken de speldenknopjes van autolampen zich uit en lossen op terwijl ze zich tussen regendruppels op het vensterglas door bewegen.

Het huis voelt vanavond strak om Roger heen, met zijn ratelende staartklok, smetteloze banken en de grote vitrinekast in de studeerkamer. Hij wil ontzettend graag zijn sigaret opsteken.

‘U hebt vandaag nieuwe cartridges van uw dokter gekregen, toch, Alma? Ik zag die kleine huisboy van u met u naar Green Point rijden.’

Alma blijft stil. De eieren rammelen in de pan. Ze ziet eruit alsof de tijd binnen in haar stil is blijven staan: draderig geaderd, als een vogel, uitdrukingsloos. Eén blauwe ader klopt diagonaal boven haar rechteroor. De vier rubberdoppen zitten strak tegen haar schedel.

Ze fronst een beetje. ‘Wie ben jij?’

Roger antwoordt niet. Hij zet het vuur uit en schept de drie stomende eieren er met een schuimspaan uit.

‘Ik ben Alma,’ zegt Alma.

‘Dat weet ik,’ zegt Roger.

‘Ik weet waar je mee bezig bent.’

‘O ja?’ Hij legt de eieren op een theedoek voor haar neer. Ze hebben dit de afgelopen maand al tig keer gedaan, midden in de nacht aan haar keukentafel gezeten, Roger en Alma, lange zwarte man, oudere blanke vrouw, de lichtjes van Trafalgar Park, de spoorwegemplacements en de waterkant verspreid in de diepte. Niet bepaald een voorstelling van deze wereld. Wat betekent het, vraagt Roger zich gereserveerd af, dat de talloze mislukkingen in zijn leven hem naar precies deze omstandigheid hebben geleid?

‘Opeten nu,’ zegt hij.

Alma werpt hem een twijfelachtige blik toe. Maar even later pakt ze het ei, tikt ermee op de tafel en begint het te pellen.

DE ORDE DER DINGEN

Er is geen volgorde. Er is geen A naar B naar C naar D. Alle cartridges zijn even groot, in dezelfde kleur beige. Maar sommige zijn van decennia geleden en andere zijn van vorig jaar. Ze variëren ook in intensiteit: sommige trekken Luvo erin en weten hem

daar vijftien of twintig seconden te houden; andere wringen hem Alma's verleden in en houden hem daar een halfuur. Momenten rekken zich uit; maanden verdwijnen tijdens een ademtocht. Hij komt happend naar lucht boven, alsof hij onder water gedompeld is geweest; het voelt alsof hij weer terug zijn eigen geest in is geslingerd.

Soms, wanneer Luvo weer in zijn eigen lichaam terugkomt, staat Roger naast hem. Dan staart hij met een niet-aangestoken sigaret in zijn mondhoek naar Alma's cryptische muur met papiertjes, ansichtkaarten en cartridges, alsof hij op een essentiële verklaring wacht die eruit omhoog zal rijzen.

Andere keren is het huis geluidloos. Dan is er alleen de wind die door het open raam waait, en de papiertjes die aan de muur kleppen, en wel honderd vragen die door Luvo's hoofd dwarrelen.

Luvo denkt dat hij ongeveer vijftien is. Hij heeft heel weinig eigen herinneringen: geen herinneringen aan zijn ouders, geen idee wie de vier poorten in zijn schedel heeft geïnstalleerd en hem tussen de tienduizend wezen van Kaapstad heeft laten dwalen. Geen herinneringen aan hoe of waarom. Hij kan lezen; hij spreekt Engels en Xhosa; hij weet dat de zomers in Kaapstad warm en winderig zijn en de winters koel en blauw. Maar hij heeft geen idee hoe hij dat allemaal heeft geleerd.

Zijn recente geschiedenis is er een van pijn: hoofdpijn, rugpijn, pijn in de botten. Pijnscheuten branden diep in zijn nek; migraine stormt naar binnen. De gaten in zijn schedel jeuken en lekken een heldere vloeistof; ze zijn lang niet zo symmetrisch als de poorten die hij op het hoofd van Alma Konachek heeft gezien.

Roger zegt dat hij Luvo in de Kompanjiestuin heeft gevonden, maar Luvo kan zich hier niets van herinneren. De laatste tijd slaapt hij in Rogers appartement. Talloze malen heeft de oudere man Luvo midden in de nacht wakker geschopt; dan duwt hij Luvo in een taxi en klimmen ze van de waterkant Vredehoek in. Vervolgens breekt

Roger twee sloten open en laat hen binnen in het elegante witte huis op de heuvel.

Luvo werkt van links naar rechts in de slaapkamer boven, van het trappenhuis naar het raam. Verdeeld over talloze nachten heeft hij nu zo'n vijfhonderd herinneringen van Alma afgeluisterd. Er zijn nog honderden cartridges te gaan, sommige staan opgestapeld op het tapijt, veel meer hangen aan de muur. Luvo kan geen systeem ontdekken in de getallen die erop staan.

Maar hij heeft het gevoel alsof hij geleidelijk, onhandig naar de kern van iets toewerkt. Of, als het er niet naartoe is dan wel ervan af, alsof hij centimeter voor centimeter wegstapt van een schilderij dat uit kleine stipjes bestaat. Het beeld kan nu elk moment uit zichzelf oplossen; elk moment kan een fundamentele waarheid van Alma's leven tot uiting komen.

Hij weet nu al heel veel. Hij weet dat Alma als meisje geobsedeerd was door eilanden: muiters, schipbreuk, de laatste stamleden, schipbreukelingen met hun ogen op een lege horizon gericht. Hij weet dat Harold en zij tientallen jaren op hetzelfde kantoor werkten, en dat ze drie zilverkleurige Mercedesen sedan heeft gehad, elk voor de duur van twaalf jaar. Hij weet dat Alma dit huis met een architect uit Johannesburg heeft ontworpen, verfkleuren en deurknoppen en kranen uit catalogi heeft uitgekozen, en prenten heeft opgehangen met een waterpas en meetband. Hij weet dat Harold en zij naar concerten gingen, kleding kochten bij Gardens Centre en naar een stad reisden die Venetië heet. Hij weet dat Harold de dag nadat hij met pensioen ging een tweedehands Land Cruiser kocht en een 9mm-Crusader-pistool en op fossielenjacht ging in de uitgestrekte, dorre regio ten oosten van Kaapstad, de Grote Karoo genaamd.

Hij weet ook dat Alma niet zo vriendelijk is tegen haar huis-knecht Pheko. Hij weet dat Pheko een zoontje heeft dat Temba heet en dat Alma's echtgenoot een oogoperatie heeft gefinancierd die de jongen vlak na zijn geboorte nodig had. Alma was er heel kwaad om geworden toen ze erachter kwam.